

ELS CRÍTICS

literatura

XAVIER PLA

Amb el somriure sota el bigoti i una trama aparentment lleugera i volàtil, la nova novel·la de Jaume Cabré proposa, a la manera de Milan Kundera, una reflexió sobre formes de la identitat dominades per atzars irresolubles que també recorden el millor Paul Auster.

La insostenible lleugeresa del relat

Consumits pel foc

JAUME CABRÉ

Proa
Barcelona, 2021
183 pàgines

No deu haver estat fàcil a Jaume Cabré (Barcelona, 1947), després de la monumental i inigualable *Jo confesso*, posar punt final a una nova novel·la. Són tants els lectors i lectores que van quedar estupefactes davant la magnitud i la bellesa intricada de les històries que giraven a l'entorn de la vida europea d'un violí i del relat titubejant de l'inoblidable Adrià Ardèvol, són tantes les lectures que han quedat orfes, les interpretacions que queden encara per fer i dir sobre el gest del *confiteor*, que potser s'imposava el silenci, un temps d'espera, fèrtil, després de la seva publicació, ara fa deu anys, i de l'èxit de les seves innumbrables traduccions.

Potser era inevitable, doncs, que allà on el lector havia trobat abans proximitat narrativa, estructura arborescent de personatges i de situacions múltiples, o l'admirable habilitat de travessar, fusionar i revertir els temps i els espais històrics, ara Cabré, al seu nou llibre, titulat *Consumits pel foc*, proposi una trama aparentment lleugera i volàtil, una estructura breu i el·líptica, en forma d'espiral narrativa, amb pocs personatges, més absències que presències, més picares d'ullet que evidències, i més silencis que no paraules dites o expressades.

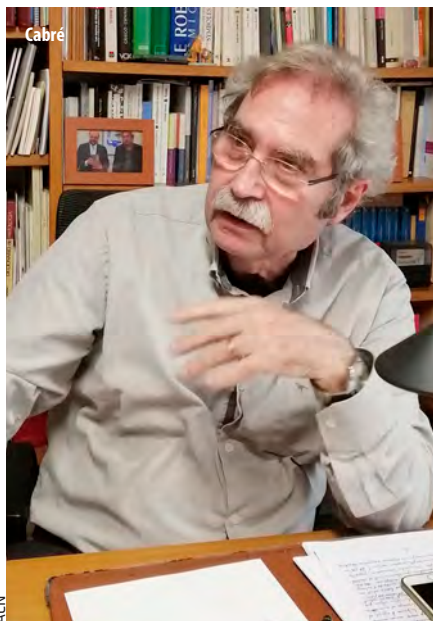
Però, en realitat, a qui li agradi la literatura de Cabré, ben sedimentada en una trajectòria tan coherent i innovadora com extensa i inapel·lable de novel·les, el seu nou llibre no el decebrà pas: hi ha les reflexions sobre la memòria com a configuració de la identitat personal, que l'acosten a un Milan Kundera (amb qui té més semblances que divergències). Reapareixen els sorprenents canvis de punt de vista narratiu, els jocs i les referències intertextuals i les digressions sobre les llengües, el poliglòtisme i el valor de la traducció, amb el llatí novament a l'epicentre i l'amor a la música com a referència omnipresent. S'usa de nou, admirablement, el recurs als atzars irresolubles que governen els destins de la conducta humana, que també recorden el millor Paul Auster, tant el novel·lista com el cineasta. El lector es retroba amb la ironia que impregna tota la narració, més o menys ombrívola, amb els jocs reiterats amb els noms dels personatges i una aparent lleugeresa fantasiosa que crea obligades complicacions de lectura. Tot això hi és, de nou, a *Consumits pel foc*.

Però potser les dues característiques principals d'aquesta novel·la breu són, d'una banda, l'extraordinària llibertat

creativa amb què està escrita: fa ben bé la sensació que Cabré ha escrit només el que li ha vingut de gust escriure. I, en segon lloc, l'admirable habilitat narrativa amb què l'autor de *Les veus del Pamano* construeix una trama volgudament menor que es posa al servei depurat d'una estructura narratològica que enlluerna per la seva extrema senzillesa i efectivitat. No deu haver-hi ningú en la literatura catalana actual que, com Cabré, sàpiga fer, amb les poques peces d'un relat aparentment lleuger, tota mena de jocs, ràpids i sorprenents, amb el punt de vista narratiu, com un veritable malabarista que, amb les boles a la mà, ara les mostra, ara les oculta, ara les sospesa, ara les enlaira: tot sense haver d'esperar l'aplaudiment immediat de l'espectador.

El personatge principal de *Consumits pel foc*, anomenem-lo Ismael, és també un naufrag com el de *Moby Dick*, però "sense passat, sense fusta enmig de l'onatge, sense balena per empaitar". Fill d'un pare flautista i copista, lector i professor de literatura acomiadat per ensenyar a llegir Carner en plena dictadura (sembla que l'anècdota és autobiogràfica), Ismael és algú que pensa i somia històries fins que, per un atzar desafortunat, es veu immers en una història fatal i rocambolesca que el porta a les urgències d'un suposat hospital amb pèrdua gairebé total de memòria. Per més que el doctor Zhivago (o altrament dit: Iuri), i la doctora Bovary (o Cloe... o Demèter) intentaran ajudar-lo a recuperar la seva identitat després de l'inesperat accident de cotxe, les espirals de la nebulosa memòria del protagonista, ara Ismael, ara Hans Castorp, el portaran a conèixer una Marlene (Dietrich), a rememorar finalment la relació amb Leo, la seva estimada, i a topar brutalment, al núvol espès del final, amb una família de senglars que ajuden a donar una explicació a tot plegat: la inexorable sageta del temps.

Consumits pel foc és un relat especular, un complex mirall en què tot es basa i es reflecteix en el número dos i tot es desdobra, començant naturalment pel vell palíndrom llatí que Cabré converteix en veritable *MacGuffin* del relat i explicació dels diversos fils de la intriga, "In girum imus nocte/et consumimur igni": en la nit, entrem en el cercle i som consumits pel foc. Com el borinot que és atret

per la claror de la flama de l'espelma fins a quedar-hi socarrimat, com la pobra falena nocturna que, en una frenètica trajectòria helicoidal, s'acosta al fanal,

com recitava Marlene Dietrich a *Lili Marlen* ("Vor der Kaserne, vor dem grossen Tor, stand eine Laterne...") i, enlluernada pel llum, queda rostida immediatament, Ismael dona voltes en la nit, sempre perdut, incoherent, fantasmal, convençut com estava que la seva voluntat i determinació l'ajudarien a poder controlar la seva vida, els seus actes i els seus sentiments.

A *Consumits pel foc*, calidoscopi irremissible, paranoica faula de la inutilitat del lliure arbitri, Ismael s'adona que no serà, no podrà ser ja el dragonet tendre i pacífic que està de guàrdia a la paret esperant obrir la boca per empassar-se la falena atreta pel somni de la llum. El seu paper en la història és el de la grisa i suïcida papallona de nit enlluernada per la claror. Fins que, al final, tot es precipita fent confluïr Ismael i l'innocent Godallet, el senglar que només patia pel significat de la paraula "civet": és a dir, un Ismael Godall encaçat per la fletxa del temps que, encara que no ho volia, s'acosta al fanal i és consumit pel foc.

NO SÉ QUÈ MOR.
DIETARI 2017-2019
de RAMON RAMON
Premi Octubre Andròmina de Narrativa 2020

NOVETATS 3i4
Edicions Tres i Quatre / València

Pots seguir-nos a **Facebook** i **Twitter**
Visita la nostra botiga virtual en www.tresiquatre.cat